

С Т А Н О В И Щ Е

От: *Проф. д-р Марина Ангелова Николова;*
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ Свищов;
Икономика и управление (аграрна икономика)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Сокол Азис Салаху*
Тема на дисертационния труд: *“Drivers and Challenges for Sustainable of Rural Development in Kosovo – on the basis of the Skenderaj Municipality“*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 527/24.02.2025 г. на Зам.-ректора по НИД на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма "Икономика и управление (Агробизнес, екоикономика)" към катедра «Икономика на природните ресурси», Бизнес факултет на УНСС по научна специалност съгласно Заповед на Ректора на УНСС № 1436/02.06.2021 г. Обучението е осъществено, като докторант на самостоятелна подготовка (платена форма) през периода 20.05.2021 г. - 20.05.2024 г. Докторанта е отчислен с право на защита на дисертационен труд, считано от 20.02.2025 г. - Заповед на Ректора на УНСС № 531/24.02.2025 година.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Докторската дисертация представлява стройно, логически конструирано и задълбочено изследване с обем 138 стандартни страници и включва резюме, въведение, основно изложение в 3 глави, заключение и препоръки. Списъкът на използваната литература обхваща общо 101 източника. Библиографската справка включва разнообразни, авторитетни

и актуални източници, които са цитирани коректно, а цитираната литература е релевантна към темата на дисертацията. Представени са 3 приложения. Текстът е онагледен и с 33 таблици и 19 фигури, с цел по-голяма яснота и прегледност.

Темата на докторската дисертация е актуална и значима за теорията и практиката в областта на устойчивото развитие на селските райони в Косово с фокус върху конкретна община - Скендерай. Актуалността на темата е обусловена от спецификата и обхвата на разглежданата проблематика за необходимостта от нарастване на устойчивостта в развитието на селските райони с акцент върху необлагодетелстваните селски райони в община Скендерай.

Структурата на дисертацията е балансирана и съответства на общите стандарти за цялостно научно изследване. Налице са ясно формулирани обща и специфични цели на изследването. Поставени са 5 изследователски задачи и изследователски хипотези (хипотеза 1 и нулева хипотеза) относно въздействието на безвъзмездните средства и директните плащания върху производителността на земеделските стопанства в община Скендерай.

Общото впечатление от представения дисертационен труд на Сокол Азис Салаху показва задълбочени теоретични знания, умения за самостоятелно изследователско мислене и компетентност на автора в конкретно проучваната тема и нейната проблематика.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

С поставянето на общата изследователска цел, а именно да се анализират двигателите и предизвикателствата, влияещи върху устойчивото развитие на селските райони в Косово, автора на дисертационния труд съвсем целенасочено поставя на преден план „казусът на община Скендерай“, която е с неоползотворен потенциал за развитие на селските райони в условията на трансформираща се към устойчивост икономика. На тази основа се извеждат и синтезираните препоръки към заинтересованите страни.

Добро впечатление прави използването на смесен подход (количествени и качествени методи) при оценяване на движещите сили и предизвикателствата за повишаване устойчивостта в развитието на селските райони в Косово като цяло и конкретно в община Скендерай. Задълбоченият емпиричен анализ, както и проучването на достатъчен обем литературни източници дават възможност на докторанта за критичен анализ, правилна интерпретация, формулиране на обосновани заключения и препоръки. Всичко това говори за умението на Сокол Азис Салаху да

представя, анализира и проверява съществуващи, но и собствени научни идеи (теоретично и емпирично) чрез научни подходи, методи и подходящо избран инструментариум. Съществено достойнство на дисертацията е нейната подчертано научна и практико-приложна насоченост.

Цялостната оценка на предлагания дисертационен труд категорично говори за високата подготовка на дисертанта и за неговата способност целенасочено да преследва реализирането на сложни научни задачи. Въпреки че се опира на вече утвърдена концепция за устойчиво развитие, Сокол Салаху осмисля творчески възможностите и предизвикателствата и успешно се стреми да разкрие насоките за нарастване потенциала за устойчиво развитие на селските райони в Косово - община Скендерай.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Основните приносни моменти от изследването с научен и научно-приложен характер могат да се сведат до следните:

Първо, допълнени и обогатени са изследванията в областта на възможностите и предизвикателствата пред развитието на селските райони. Натрупването на нови знания и надграждане на съществуващо научно знание дава възможност за идентифициране на насоките за повишаване устойчивостта на селските райони с акцент върху община Скендерай, което от друга страна подпомага вземането на адекватни решения за устойчивото им развитие, изграждане на устойчиви модели, балансирано развитие и управление в икономически, социален и екологичен аспект.

Второ, обоснован е многоаспектния характер на устойчивото развитие на селските райони в община Скендерай, като е поставен фокус върху необходимостта от целенасочени политики и стратегическа подкрепа за минимизиране на структурни и оперативни проблеми, за повишаване стандарта на живот в селските райони и подпомагане на процесите, свързани с разкриването и оползотворяването на цялостния им потенциал.

Трето, аргументирано и доказано е, че за разлика от безвъзмездните средства, директните плащания не допринасят в значителна степен за повишаване на производителността на земеделските стопанства. Корелационният и регресионният анализ дават яснота за въздействието на грантовете и директните плащания (субсидии) върху производителността на земеделските стопанства в община Скендерай.

Четвърто, изведени са препоръки за реализиране дългосрочни устойчиви резултати на основата на реално взаимодействие между държавните органи и стопанските структури и ефективни външни

въздействия с усъвършенстване степента на колаборация между заинтересованите страни. Аргументирана е необходимостта от стимулиране на мотивацията за растеж на местното развитие, чрез диверсификация на икономическите дейности и възможности за предприемачески инициативи, иновативни практики и адекватна политика с насочване към спецификите на местната територия и разполагаемите активи.

Разработеният дисертационен труд е с оригинален принос към знанието в областта на научните изследвания, свързани с регионалното развитие и по-конкретно развитието на селските райони в Косово - община Скендерай, решавайки проблеми свързани с устойчивото им развитие в условията на трансформиращи се към устойчивост икономики.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикациите свързани с темата на дисертацията са достатъчен брой и са над изискуемият минимум от 30 точки. Представени са 3 самостоятелни научни статии и 2 доклада (единият е в съавторство, а другият е сборник с резюмета). Публикациите са доказателство, че някои важни части от дисертационния труд са станали обществено достояние и са получили научна оценка. Прави впечатление активността на докторанта по време на обучението в международни научни форуми - 9 конференции (в периода 2022 - 2024 г.), 1 конгрес (Република Северна Македония, 2023 г.) и 2 симпозиума (Босна и Херцеговина, Косово, 2024).

6. Оценка на автореферата

Автореферата към дисертационния труд е изготвен според общоприетите изисквания и дава необходимата и ясно представена информация за структурата, съдържанието и резултатите от дисертационното изследване.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Положителни страни на дисертационния труд категорично доминират в общата ми оценка. В препоръките се посочва, че „Диверсификацията на селскостопанските дейности е основно действие за смекчаване на прекомерното разчитане на определени култури, от съществено значение е да се разшири обхватът на схемите за директни плащания и безвъзмездните средства, за да се включи по-широк набор от земеделски практики“ и „Селският туризъм е възможност за диверсификация на доходите и привличане на инвестиции.“ Във връзка с посоченото имам следните 2 въпроса:

Въпрос 1. Смятате ли, че „биологично земеделие“ като устойчив производствен модел е възможност с потенциал за повишаване устойчивостта на селските райони в община Скендерай? Съществува ли интерес от страна на земеделските производители?

Въпрос 2. В разработката са посочени предизвикателства пред устойчивото развитие на селските райони в Косово - община Скендерай. Според Вас кое предизвикателство е най-значимо за постигането на по-висока степен на устойчивост в конкретния регион?

8. Заключение

Представеният дисертационен труд на тема: “Двигатели и предизвикателства за устойчивото развитие на селските райони в Косово – на базата на община Скендерай” притежава необходимите качества и представлява добросъвестно осъществено, оригинално и мащабно научно-приложно изследване в област със значима актуалност в съвременните условия. Той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото прилагане. Това ми дава основание да дам **положителна оценка** на дисертационния труд и да предложа на уважаемото Научно жури да присъди на **Сокол Азиз Саллаху** образователната и научна степен „**доктор**“ по научната специалност "Икономика и управление (Агробизнес, екоикономика)".

Дата: 07.05.2025 г.
гр. Свищов

Подпис:
(проф. д-р Марина Николова)

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

POSITION

From: Prof. Marina Nikolova, Ph.D

Tsenov Academy of Economics

Economics and Management (Agricultural Economics)

Subject: dissertation for awarding the educational and scientific degree
"doctor" in a scientific specialty at the UNWE.

Author of the dissertation:

Sokol Aziz Sallahu

Topic of the dissertation:

*“Drivers and Challenges for Sustainable
of Rural Development in Kosovo – on the
basis of the Skenderaj Municipality“*

Reason for submitting the opinion: participation in the scientific jury for the defense of the dissertation work according to Order No. 527/24.02.2025 of the Vice-Rector for Research of the UNWE.

1. Information about the dissertation candidate

The dissertation candidate studied under the doctoral program "Economics and Management (Agribusiness, Ecoeconomics)" at the Department of "Economics of Natural Resources", Faculty of Business of the UNWE in a scientific specialty according to the Order of the Rector of the UNWE No. 1436/02.06.2021. The training was carried out as a doctoral student on independent training (paid form) during the period 20.05.2021 - 20.05.2024. The doctoral student was enrolled with the right to defend a dissertation work, as of 20.02.2025 - Order of the Rector of the UNWE No. 531/24.02.2025.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The doctoral dissertation is a coherent, logically constructed and in-depth study with a volume of 138 standard pages and includes a summary, introduction, main statement in 3 chapters, conclusion and recommendations. The list of literature used covers a total of 101 sources. The bibliography includes diverse, authoritative and up-to-date sources that are cited correctly, and the cited literature is relevant to the topic of the dissertation. 3 appendices

are presented. The text is also illustrated with 33 tables and 19 figures, for greater clarity and overview.

The topic of the doctoral dissertation is relevant and relevant to the theory and practice in the field of sustainable rural development in Kosovo with a focus on a specific municipality - Skenderaj. The relevance of the topic is determined by the specificity and scope of the issue under consideration for the need to increase sustainability in the development of rural areas with an emphasis on disadvantaged rural areas in the municipality of Skenderaj.

The structure of the dissertation is balanced and corresponds to the general standards for a comprehensive scientific study. There are clearly formulated general and specific objectives of the study. 5 research tasks and research hypotheses (hypothesis 1 and null hypothesis) have been set regarding the impact of grants and direct payments on the productivity of agricultural holdings in the municipality of Skenderaj.

The overall impression of the presented dissertation work of Sokol Azis Salahu shows in-depth theoretical knowledge, skills for independent research thinking and competence of the author in the specifically studied topic and its issues.

3. Evaluation of the obtained scientific and applied scientific results

By setting the general research goal, namely to analyze the drivers and challenges affecting the sustainable development of rural areas in Kosovo, the author of the dissertation purposefully puts the "case study of the municipality of Skenderaj" at the forefront, which has an untapped potential for the development of rural areas in the context of an economy transforming towards sustainability. On this basis, the synthesized recommendations to stakeholders are derived.

The use of a mixed approach (quantitative and qualitative methods) in assessing the driving forces and challenges for increasing the sustainability of rural development in Kosovo as a whole and in the municipality of Skenderaj in particular makes a good impression. The in-depth empirical analysis, as well as the study of a sufficient volume of literary sources, enable the doctoral student to critically analyze, correctly interpret, formulate justified conclusions and recommendations. All this speaks of the ability of Sokol Azis Salahu to present, analyze and verify existing, but also his own scientific ideas (theoretically and empirically) through scientific approaches, methods and appropriately selected tools. An essential merit of the dissertation is its emphasized scientific and practical-applied focus.

The overall assessment of the proposed dissertation work categorically speaks of the high preparation of the dissertation candidate and his ability to purposefully pursue the implementation of complex scientific tasks. Although it is based on an already established concept of sustainable development, Sokol Salahu creatively understands the opportunities and challenges and successfully strives to reveal the directions for increasing the potential for sustainable development of rural areas in Kosovo - Municipality of Skenderaj.

4. Evaluation of scientific and applied scientific contributions

The main contributions of the research, both scientific and applied, can be summarized as follows:

First, the research in the field of opportunities and challenges facing the development of rural areas has been supplemented and enriched. The accumulation of new knowledge and the upgrading of existing scientific knowledge makes it possible to identify the guidelines for increasing the sustainability of rural areas with an emphasis on the municipality of Skenderaj, which on the other hand supports the making of adequate decisions for their sustainable development, the construction of sustainable models, balanced development and management in economic, social and environmental aspects.

Secondly, the multifaceted nature of the sustainable development of rural areas in the municipality of Skenderaj is substantiated, focusing on the need for targeted policies and strategic support to minimize structural and operational problems, to increase the standard of living in rural areas and to support the processes related to the discovery and utilization of their full potential.

Third, it is argued and proven that, unlike grants, direct payments do not contribute significantly to increasing the productivity of agricultural holdings. Correlation and regression analysis provide clarity on the impact of grants and direct payments (subsidies) on the productivity of agricultural holdings in the municipality of Skenderaj.

Fourth, recommendations are made for achieving long-term sustainable results based on real interaction between state authorities and economic structures and effective external impacts with improved collaboration between stakeholders. The need to stimulate the motivation for growth of local development is argued, through diversification of economic activities and opportunities for entrepreneurial initiatives, innovative practices and adequate policy targeting the specifics of the local territory and available assets.

The developed dissertation is an original contribution to knowledge in the field of scientific research related to regional development and more specifically the development of rural areas in Kosovo - Municipality of

Skenderaj, solving problems related to their sustainable development in the conditions of economies transforming towards sustainability.

5. Evaluation of dissertation publications

The number of publications related to the topic of the dissertation is sufficient and exceeds the required minimum of 30 points. 3 independent scientific articles and 2 reports (one is co-authored, and the other is a collection of abstracts) are presented. The publications are proof that some important parts of the dissertation work have become public knowledge and have received scientific evaluation. The activity of the doctoral student during his studies in international scientific forums is impressive - 9 conferences (in the period 2022 - 2024), 1 congress (Republic of North Macedonia, 2023) and 2 symposia (Bosnia and Herzegovina, Kosovo, 2024).

6. Evaluation of the abstract

The abstract for the dissertation is prepared according to generally accepted requirements and provides the necessary and clearly presented information about the structure, content and results of the dissertation research.

7. Critical notes, recommendations and questions

Positive aspects of the dissertation work definitely dominate my overall assessment. The recommendations state that “Diversification of agricultural activities is a key action to mitigate overreliance on certain crops, it is essential to expand the scope of direct payment schemes and grants to include a wider range of agricultural practices” and “Rural tourism is an opportunity to diversify income and attract investment.” In connection with the above, I have the following 2 questions:

Question 1. *Do you think that “organic farming” as a sustainable production model is an opportunity with potential to increase the sustainability of rural areas in the municipality of Skenderaj? Is there interest on the part of agricultural producers?*

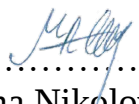
Question 2. *The paper identifies challenges to the sustainable development of rural areas in Kosovo - municipality of Skenderaj. In your opinion, which challenge is most significant for achieving a higher level of sustainability in the specific region?*

8. Conclusion

The presented dissertation on the topic: *"Drivers and challenges for sustainable rural development in Kosovo - based on the municipality of Skenderaj"* possesses the necessary qualities and represents a conscientiously implemented, original and large-scale scientific and applied research in an area

of significant relevance in modern conditions. It meets the requirements of the Law on Rural Development and the Regulations for its implementation. This gives me reason to give a **positive assessment** of the dissertation and to propose to the esteemed Scientific Jury to award **Sokol Aziz Sallahu** the educational and scientific degree of "**doctor**" in the scientific specialty "Economics and Management (Agribusiness, Ecoeconomics)".

07.05.2025, Svishtov

Signature:
/Prof. Marina Nikolova, Ph.D/